
КОХЕРЕНТНОСТ НА НАУЧНИЯ ДИСКУРС. (Върху научни доклади на немски и български език.) С., ВЕДА-СЛОВЕНА – ЖГ, 2011

В изследването на доц. д. ф. н. Мария Грозева се разглежда изграждането на кохерентността на научния дискурс на базата на научни доклади на немски и български език, като се проследява разгръщането на темата, архитектониката на текста и ролята на езиковата личност. Наред с това са изследвани и езиковите средства, с помощта на които субектът на дискурса ориентира адресата и му представя своята оценка за съдържанието на пропозицията. Както отбелязахме по-горе, изследването е базирано на езиков корпус от научни доклади в областта на хуманитаристиката, изнесени на различни международни форуми на български език или немски език като Л1 или Л2.

Проследена е появата на понятието 'дискурс' в лингвистиката и неговото изпълване с ново съдържание, когато то вече не е синоним на 'текст', а абстрактно единство от множество различни текстови видове и жанрове с техните когнитивни, прагматични, структурни и езикови особености, възникнали при определени извънезикови фактори на социалното взаимодействие – културни, психологически, исторически, прагматични и личностни, тематика, комуникативни намерения, начин на представяне и т. н. Резултатът от анализа на дискурса дава представа за взаимодействието на участниците в комуникативния акт в определен контекст, както и за общите и специализираните знания, на които се опира интерпретацията и разбирането между тях. Анализът на дискурса в лингвистиката включва анализа на разговора, функционалната стилистика, социолингвистиката, лингвистиката на текста и е своеобразно надредено равнище за тях като едно по-комплексно езиково явление.

При анализа на разгръщането на темата се разкрива както тематичната свързаност, така и кохерентността на дискурса. При разработката на доклада авторът създава, а адресатът възприема смисъла на конкретния текст, като се опира на целия комплекс, изграден от извънезиковия контекст, ситуацията, към която се отнася текстът, общите си и специални знания, опит, среда, интертекстове, прецедентни текстове, мотиви и намерения, култура, традиции. Така можем да кажем, че изнасянето на доклад на научен форум е не само трансфер на знания, но и трансфер на социални и културни отношения, отразени в начи-

на, по който авторът не само разработва, но и представя своята тема. Кохерентността на микроравнището на текста отразява кохерентността на дискурса и връзката на конкретния текст с глобалната тема на дискурса в конкретна област на знанието, както и с текстове от други дискурси.

Обработката на езиковия материал позволява да заключим, че за научния доклад като кратка форма на устния институционален дискурс е характерна тематична хомогенност в двата изследвани езика. Установените разлики между българския и немския език са по отношение на интертекстуалността и прецедентността. Общи черти между двата езика установяваме и в архитектониката на текста на научния доклад.

По отношение на въвеждащите думи и изрази, които структурират и изграждат кохерентността на конкретния текст и ориентират адресата в деиктичното поле, като отразяват връзката между език и култура при построяването на дискурса, се установяват определени разлики от социокултурен характер. Този извод е важен за разработката на материали за обучението по превод и за чуждоезиковото обучение в академичната степен.

Изследването на ролята на езиковата личност в научния дискурс като вид социална практика на индивида дава възможност в анализа да се отчетат различни аспекти: социалните роли и отношения, стилови, граматични и лексикални особености, взаимодействието говорещ-слушаш, жанрови особености, конвенции. Със средствата на автореференцията субектът ориентира адресата към центъра на координатната система, посочва деиктичното поле, в което адресатът трябва да идентифицира изказваното твърдение/мнение/теза, насочва го към следваща информация, свързвайки по този начин отделните елементи на общото и специалното знание в единно цяло. Езиковата личност изхожда в оценката и представянето на новото знание пред научната общност от своите общи и специални знания, включвайки също знание от други дискурсивни полета в диахронен и синхронен план. От извършения анализ става ясно, че предпочитанията към определени егоцентрични маркери до голяма степен зависят от особеностите в системата на езика и на комуникацията лице в лице при представянето на доклад, но се влияят силно и от различните социокултурни традиции. Ролята на езиковата личност за съотнасянето на конкретния текст към цялостния дискурс и изграждането на кохерентността на дискурса се осъществява чрез връзките между различните структури на знанието, ориентирането на адресата към деиктичното поле, в което адресатът трябва да идентифицира изказваното твърдение/мнение/теза, да намери връзките с други текстове, мнения, факти, твърдения и хипотези, свързвайки ги по този начин с други елементи на общото и специалното знание в единно цяло.

Завоолиращите изрази в научния дискурс са част от средства, с помощта на които субектът на дискурса избягва пряката си проекция, за да реализира стратегиите си на учтивост. Тези изрази са силно маркирани от културната специфика на говорещия и играят важна роля за правилното разбиране в межкултурната комуникация. Основните разлики между двата езика откриваме в активността на употребата на различните езикови средства, с помощта на които се постига дистанциране или интензифициране. Особено внимание е необходимо да се обърне на онези разлики, които могат да нарушат разбирането, или по-точно правилното разбиране, в процеса на межкултурна комуникация. Въпросите за използваните стратегии за избягването на автореференцията и преекспонирането на езиковата личност, за представянето от страна на субекта на дискурса на оценката за съдържанието на изказването му и проявяване на учтивост изискват познаване на възприетите норми на общуване. Резултатите от анализа могат да послужат като основа за създаването на ефективни модели за нуждите на чуждоезиковото обучение, при подготовката на преводачи и в преводаческата практика.

АНЕЛИЯ ЛАМБОВА, София